

UVODNO SLOVO UREDNIKE TEMATSKOG BROJA

Ustavni sud Republike Hrvatske u siječnju 2015. godine prvi put u svojoj ustavnosudskoj praksi u cijelosti je suspendirao primjenu jednog važnog “sistemskog zakona koji ima općedruštveni karakter i koji djeluje na osobne i statusne situacije svakog građanina” – Obiteljskog zakona (2014) – i u cijelosti vratio u primjenu prijašnji Obiteljski zakon (2003).

Ova je odluka Ustavnog suda podigla buru u javnosti i medijima, a danas nakon dvije godine može se konstatirati kako je značajniji interes hrvatskih ustavnopravnih znanstvenika za ovu temu izostao.

U povodu ustavne odluke kojom je suspendiran Obiteljski zakon (2014) Pravni fakultet u Osijeku 1. i 2. listopada 2015. godine organizirao je znanstveni skup **“Ustavnopravne i obiteljskopravne aktualnosti”**. Prvi dan skupa bio je posvećen ustavnopravnim temama, odnosno analizi nove prakse hrvatskog Ustavnog suda začete Odlukom o suspenziji Obiteljskog zakona (2014) te usporedbi s praksom europskih ustavnih sudova kad obavljaju nadzor nad ustavnošću zakona.

Znanstvenoj raspravi pridonijeli su *professor emeritus* Zvonimir Lauc, s Pravnog fakulteta u Osijeku te nekoliko inozemnih ustavnopravnih stručnjaka: prof. dr. sc. Ciril Ribičić, s Pravnog fakulteta u Ljubljani i bivši predsjednik Ustavnog suda Slovenije, izv. prof. dr. sc. Timea Drinoczi s Pravnog fakulteta u Pečuhu i prof. dr. sc. Izabela Skomerska-Muchowska s Pravnog fakulteta u Lodzu. Sva izlaganja, osim izlaganja poljske stručnjakinje za ustavno pravo, objavljena su u ovom tematskom broju Pravnog vjesnika, kao doprinos komparativnom proučavanju ustavnopravne teorije i prakse pred hrvatskim i drugim europskim ustavnim sudovima.

Ribičić je u svom radu prikazao inovativne odluke Ustavnog suda Slovenije pri odlučivanju o ustavnosti zakona i drugih propisa, ističući da se danas većina europskih ustavnih sudova u postupcima ocjene ustavnosti zakona ne drži strogih okvira Kelsenove teorije o ustavnom sudu kao negativnom zakonodavcu. Tako se iz prikaza slovenske ustavnosudske prakse vide novi smjerovi u kojima slovenski Ustavni sud širi granice odlučivanja, a to su područja zakonodavne i sudske vlasti, kao i područje odlučivanja drugih nadležnih tijela. Ovakvoj praksi Ustavnog suda Slovenije u svim prikazanim slučajevima prethodile su ocjene o neustavnosti pojedinih akata ili postupaka kao i izostanak postupanja slovenskog parlamenta, sudova i drugih nadležnih tijela u skladu s odlukama Ustavnog suda.

Drinoczi i Schneider komparativno su obradili ovlasti i praksu austrijskog i njemačkog ustavnog suda kad odlučuju o ustavnosti propisa. Njemački i austrijski pravni sustavi odabrani su kao klasični uzori ustavnosudskom odlučivanju hrvatskog i drugih istočnoeuropskih ustavnih sudova. Autori su se usredotočili na različite vrste austrijskih i njemačkih

ustavnosudskih odluka i vremenski doseg njihova djelovanja te mogućnost povrata prijašnjeg propisa na snagu u austrijskom i njemačkom pravnom sustavu, ali nakon što se određeni propisi ocjene neustavnim. Na temelju analize odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske o suspenziji Obiteljskog zakona (2014), kao i propisa na kojima je Ustavni sud temeljio svoju odluku, autori su zaključili kako za donošenje odluke o suspenziji Obiteljskog zakona (2014) i vraćanje na snagu prijašnjeg propisa, Obiteljskog zakona (2003), nije bilo osnove niti u Ustavu niti u Ustavnom zakonu o Ustavnom sudu, niti je sličnih primjera bilo u komparativnoj praksi austrijskog i njemačkog ustavnog suda.

Skomerska-Muchovska, čije izlaganje nije objavljeno u ovom izdanju, sudionicima je skupa prikazala odluke poljskog Ustavnog suda i Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Broniowski protiv Poljske*, jedine odluke na koju se Ustavni sud RH referirao u Odluci o suspenziji Obiteljskog zakon (2014). U ovom poljskom predmetu riječ je bila o 80.000 podnositelja zahtjeva za pravičnom kompenzacijom za pogranično zemljište koje je prije Drugog svjetskog rata pripadalo njihovim obiteljima, a nakon toga je pripalo Ukrajini, Bjelorusiji i Litvi, na temelju međunarodnog ugovora. Najprije je 2002. godine poljski Ustavni sud propis o kompenzaciji za zemljište ocijenio neustavnim i nefunkcionalnim, a Europski sud za ljudska prava u predmetu *Broniowski protiv Poljske* potvrdio je sistemsko kršenje Konvencije za zaštitu ljudskih prava kako u zakonodavstvu, tako i sudskoj praksi. S obzirom na to da je odlukom *Broniowski protiv Poljske* utvrđena povreda temeljenog ljudskog prava vlasništva u odnosu na obitelj Broniowski, mogao se očekivati golem priljev istovjetnih i osnovanih zahtjeva Europskom sudu za ljudska prava. Sud je stoga obvezao Poljsku da brzo i učinkovito ukloni nefunkcionalnost zakona u praksi kako bi podnositelji zahtjeva mogli ostvariti pravičnu naknadu za zemljište izgubljeno na temelju međunarodnog ugovora. Zaključno je istaknuto da bez obzira na to što su Ustavni sud Poljske i Europski sud za ljudska prava utvrdili nefunkcionalnost i neustavnost poljskog zakona, sporni zakon nikada nije bio suspendiran. U kontekstu hrvatske odluke Ustavnog suda o suspenziji Obiteljskog zakona (2014) koji nije prošao postupak ocjene ustavnosti, zaključno se postavilo pitanje poštovanja načela demokracije, vladavine prava i diobe vlasti pred Ustavnim sudom RH u ovom predmetu.

Lauc je svoj rad posvetio načelu vladavine prava, kao temeljnom i najvišem idealu pravednog društva. Vladavina prava ne znači samo formalnu primjenu propisa nego i zaštitu svih članova društva od pretjerane moći onih koji vladaju. Koncept ustavne vladavine Lauc prikazuje kao sustav utemeljen na idejama vladavine prava i konstitucionalizma, svodeći ga na pokoravanje zakonima, a ne ljudima. U radu se razgraničuje formalna od materijalne vladavine prava koja se dalje razmatra kao temeljna vrijednost u pravnim sustavima međunarodnih organizacija kojima pripadamo (Ujedinjeni narodi, Europska unija i Vijeće Europe), kao i stajalištima Ustavnog suda RH. Tako Ustavni sud RH ističe načelo diobe vlasti, kao jedno od elemenata vladavine prava, jer sprječava mogućnost koncentracije ovlasti i političke moći u jednom tijelu, pri čemu diobu vlasti ne treba tumačiti mehanički jer su sve tri državne vlasti funkcionalno isprepletene i međusobno prožete mnoštvom najrazličitijih odnosa i međuutjecaja, s pretežitim ciljem uzajamnog nadzora. Lauc u svom radu zaključuje da je vladavina prava temelj modernih ustavnih demokracija, zauzimajući središnje mjesto u "hijerarhiji" različitih pravnih načela te stoga predstavlja najviše standarde prosperitetnih i uljuđenih pravednih sustava.

Autori, čiji su radovi objavljeni u ovome tematskom broju, ukazali su na nove prakse europskih ustavnih sudova kad ocjenjuju ustavnost propisa te analizirali novu praksu Ustavnog suda RH začetu Odlukom o suspenziji Obiteljskog zakona (2014). Nadam se da će radovi objavljeni u ovom tematskom broju Pravnog vjesnika čitateljima otvoriti nove pravce istraživanja uloge ustavnih sudova kad obavljaju zadaću ocjene ustavnosti propisa, značaja i međuodnosa načela diobe vlasti i načela vladavine prava u suvremenim pravnim sustavima koji počivaju na ustavnoj demokraciji.

U Osijeku 1. ožujka 2017.

Branka Rešetar